



Din ref./Deres ref:

Min ref./Vår ref:

Beaivi/Dato:

21.12.2007

## NOROGGA SÁMIID RIIKKASEARVVI GULSAKUDDANCEALKÁMUŠ (NSR)

### Vuoigatvuohta geavahit dulkka – dulkon ja jorgaleapmi ránggáštusproseassain Norggas

Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) lea lohkan raportta “Vuoigatvuohta geavahit dulkka – dulkon ja jorgaleapmi ránggáštusproseassain Norggas (Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess”).

Bargojoavkku mandáhtta lei earret eará:

*”evttohit dárbbášlaš doaimmaid vai dálá njuolggadusat ja dálá dulkageavahandábit nannejuvvojit, buoriduvvojit ja effektiviserejuvvojit meannudettiin ránggáštusáššiid. Bargojoavku galgá evttohit konkreta njuolggadusaid ja rávvat movt galggašii bargat viidáseappot dáinna áššiin ja maid vel galggašii čielggadit soames áššiin.”*

### Eai leat sámi ovddasteaddjit

Justis- ja politidepartemeanta nammadii bargojoavkku 2004. Norgga Sámiid Riikkasearvi dieđuid mielde eai leat leamaš sápmelaš ovddasteaddjit mielde bargojoavkkus, eai sámi fágajoavkkut eaige sámi geavaheaddjit. Mii sállošit dán, danne go dát fáddá lea erenoamáš miellagiddevaš sámegiela geavaheami ektui ránggáštusproseassain Norggas ja maiddá dakkár fáddá mii gullá sámiid riektesihkarvuhtii. Sápmelaččatge galget vásihit ahte ránggáštusproseassa lea vuoiggalaš. Oalle imaš go sápmelaččat eai leat mielde bargojoavkkus. Mandáhtas lea deattuhuvvon ahte bargojoavku galgá: “Bargojoavku galgá árvvoštallat man muddui juohkehačča riektesihkarvuohta váldojuvvo vuhtii dálá dulkanammadeami ja dulkageavaheami njuolggadusaid mielde, sihke áššiid suokkardettiin ja rievttis. Dás lea maid sáhka sápmelaččaid dulkomis, nuppiid eamiálbmogiid dulkomis ja

### Norgga Sámiid Riikkasearvi - Norske Samers Riksforbund

|                      |                      |                        |                   |
|----------------------|----------------------|------------------------|-------------------|
| Postboks 173         | Telefon 78 48 69 55  | Bankgiro 4901.10.15084 | Mobil: 98487576   |
| N-9521 GUOVDAGEAIDNU | Telefaks 78 48 69 88 | Org.Nr 971 481 463     | E-post nsr@nsr.no |

seavagiela dulkomis". Min mielas ii oro leamen áibbaš čielggas geat nuppiid eamiálbmogat leat. Min dieđuid mielde lea dušše okta álbmot mii dál definerejuvvo eamiálbmogin Norggas.

Bargojoavku cealká dieđusge ahte sámegiella ja dárogiella leat ovttadássásaš gielat Norggas, sámelága olis. Norgga Sámiid Riikkasearvi danne šálloša ahte eai leat sami ovddasteaddjit bargajoavkkus. Dát iešalddis lea riektesihkarvuodagažaldat go dákkár govda bargoproseassain eai váldde sápmelaččaid mielde vaikko samit leat sierra álbmot geat galget iežas beroštumiid beassat ovddidit dákkár oktavuodain.

### **Čuovvulanbargu dehálaš**

Cealkkedettiin dán, mii fuomášit ahte bargajoavku lea čuvvon mandáhtas ja maiddái čilgen sámegiella geavaheami ránggáštusproseassain Norggas. Norgga Sámiid Riikkasearvi fuomáša ahte bargajoavku čujuha mánge áššiid maid livččii lunddolaš guorahallat buorebut. Mii čujuhit maid sullasaš proseassaide mat leat plánejuvvon, ja Norgga Sámiid Riikkasearvvis leat vuordámušat ahte Sámediggi ja sami fágaolbmot, ja sami organisašuvnnat ja eará berošteaddjit besset searvat bargui.

### **Vuoigatvuohta geavahit sámegiella ránggáštusproseassain Norggas ferte nannejuvvot**

Maŋemus áiggiid mii leat gullan movt sápmelaččat giddagasain eai beasa geavahit sámegiella go gulahallet dearvvašvuodabargiiguin ja lagaš olbmuiguin. Norgga Sámiid Riikkasearvi lea čállán reive Davvi Kriminálafuolahussii ja Justis- ja politiijadepartementii. Sámelága 3. kapihttalis ja duopmostuollolqgas §136a čuožžu ahte sámegiella galgá beassat geavahit riektivuogádagas. Justis- ja politiijadepartemeantta vástádusa mielde orru leamen nu ahte sámegiella geavaheapmi giddagasain ja Norgga riektivuogádagas oalle muddui lea geavatlaš praktihkalaš gažaldat.

### **Fágabargit dárbbášuvvojit**

Mángei daddjojuvvo ahte fágaolbmot váilojit (giddagasbargit, sámegielat doaktárat ja nu ain viidáseappot) ja dat geavahuvvo ággan manne sápmelaččat giddagasain eai oaččo doarvái buori fáldalaga. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas dát orru leamen oalle duodalaš áššečuolbma. Eiseválddiin lea ovddasvástádus láhčit diliid ja fertejit váldit ovddastvástádusa duodas. Fágaolbmuid sáhtta oazžut jos jámma buorida gelbbolašvuoda ja čađaha konkrehta doaimmaid. Justis- ja politiijadepartemeanta čállá reivves 28.11.2007 ahte šálloša go olbmot eai beasa geavahit sámegiella. Sii namuhit rekrutterenhástalusaid. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas lea miellagiddevaš go KRUS (Kriminálafuola oahpahušguovddáš) áigu čađahit lávdaduvvon giddagasoahpu Ána ja Ravneberget giddagasain 2008. Muhto vaikko lávdaduvvojit guokte giddagasoahpahusa, de eai dáidde dan dihte šaddat doarvái sámegielat bargit. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas galggašii leat lávdaduvvon oahpahuš mii sierra vuogi mielde lea heivehuvvon sami studeanttaide, ja čađahuvvo juogo Romssa dahje Čáhcesullo giddagasas. Min mielas dat livččii buorre strategiija mii lasihivččii sámegielat bargit ja buoridivččii vejolašvuodaid geavahit sámegiella giddagasain. Departemeanta namuha reivvestis ahte sii "dáidet boahtteáiggis vuoruhit dákkáraš oahpu" goas nu boahtteáiggis.

Dán oktavuodas lea hástalus go váilot sámegielat dearvvašvuodabargit. Oahpahusasahusat berrejit ovttasbargat. Sámi sisdoallu ja sámegielat fáladat ja sámi kulturgelbbolašvuolta berre oahpahuvvot profešuvdnaohpuin ja nannejuvvot. Dan ferte dahkat jos galgá nagodit lasihit sámegielat fágabargiid mat earret eará sáhttet bargat giddagasain.

Hástalus lea diedusge maid gávdnat doarvái sámegiældulkkaid. Norgga Sámiid Riikkasearvi lea reivvestis Searvadahttin- ja girjáivuođadirektoráhttii 2006 čilgen ahte sámegiældulkkaide galggašii ráhkadit guovttegielatvuodageahččaleami. Mii leat earret eará ávžžuhan ahte ráhkaduvvojit guovttegielatvuodageahččaleamit, gohčoduvvon ToSPoT geahččaleamit. Norgga Sámiid Riikkasearvi oaivvilda ahte dulkagelbbolašvuoda galggašii formaliseret vai sihkkarastá buori dási dulkomis. Min mielas dát livččii buorre sámegillii ja sámegielaigiidda guhkit áiggi vuollái. Eiseválddit leat maŋemus jagiid kvalitehtasihkkarastán dulkoma Norggas, go lea sáhka buot olgoriikkagielain mat dulkojuvvojit Norggas dáid áiggiid, muhto ii leat doarvái deattuhuvvon ahte dás lea sáhka sámegiela maid. Norgga Sámiid Riikkasearvi čálii reivve danne go mii oaivvildit ahte sámegiella ferte leat mielde dán barggus. Mii leat ilus go našunála dulkaregistaris dál leat golbma sámegiældulka (davvisámegiældulka). Go lea bisson ToSPoT geahččaleami, de beassá registreret Našunála dulkaregistarii. Dasa sáhtta maid čállit lea go dulkaoahppu alddis. Muhto mii oaidnit ahte ferte lágidity dulkaoahpahusa dávjjibut jos sámelága galgá sáhttit čuovvut.

Norgga Sámiid Riikkasearvi maid čujuha bealatkeahtesvuhtii mii lea hástalus go galgá geavahit fagaolbmuid, danne go sápmelaččat atnet eambbo olbmuid fuolkin go dáččat. Sámegiældulkkat sáhttet šaddat bealatvuodaváttisvuodaide ja dáid áššiid galggašii čielggadit.

Sámi politiijabálvvaid, sámi juristtaid ja sámi duopmáriid rekrutteren lea maid dehálaš vai doalaha sámi riektesihkarvuoda. Jos lihkostuvvá rekrutteremis sámegielat fagaolbmuid, de ii šat dárbbáš nu ollu dulkkaid.

Juohkehaččat lea vuoigatvuohta geavahit sámegiela riektivuogádagas Norggas. Viiddiduvvon vuoigatvuohta geavahit sámegiela lea dađi bahábut dušše sámi giellahálddašanguovllus. Bargojoavku lea fuomášán dán. Joavku lea maid fuomášán ahte gávdnovit mánga sámegiela, ja várra maid jurddašallan ahte sámity orrot bieđggus. Sii leat maid čilgen ahte viiddiduvvon vuoigatvuohta geavahit sámegiela ránggáštusproseassain várra lea dušše davvisámegiela, praktihkalaš dilis. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas lea dát guovddáš ášši ja dainna galggašii bargat čielggadanbarggus ja ráhkadettiin njuolggadusaid. Mii jearrat sáhtta go sámegielat julevsápmelaš, lullisápmelaš dahje nuortalaš geavahit sámegiela Norgga riektivuogádagas. Galggašii leat nu ahte – riektesihkarvuoda mielde – galggašii juohke áidna sápmelaččas – vaikko gos de oroža, leat vuoigatvuođat ránggáštusproseassain Norggas - ja vuoigatvuohta geavahit iežas giela galggašii nannejuvvot. Dán berre Justis- ja politiijadepartemeanta ovttas Sámedikkiin ja

vejolaččat earáiguin ovttas árvvoštallat go njuolggadusaid rievdadit. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas dát livččii mávssolaš sihke oktonas sápmelažžii ja olles sámi servodahkii. Dát livččii maid mávssolaš Norgga riektevuogádahkii ja áššečuoččaldahtái vuoiggalaš ja heivehuvvon riektevuogádagas sápmelaččaide Norggas. Sámi giellahálddašanguovlu viiddiduvvo. Divttasvuona suohkan ja Snoasa leat boahtán mielde. Sámegiela geavaheami hástalusat eai leat šat dušše Sis-Finnmárkku diggegotti hástalusat, ja riekteásahusaid, politiijaid, soabadallanlávdegottiid ja giddagasaid hástalus Davvin. Bargojoavku čállá nohtas (ja dát lea juo boares diehtu danne go giellahálddašanguovlu lea viiddiduvvon) ahte Inderøy, Ofuohta, Runášši ja Davvi-Romssa diggegottit maiddá šaddet váldit vuhtii sámegiela boahhteáiggis. Kriminálafuolla ferte bargat eambbo go dušše Čáhcesullo ja Romssa giddagasaid ektui danne go lea vuoigatvuohta geavahit sámegiela riektevuogádagas. Hástalusat davvisámegiela guovllus čájehit ahte mii fertet bargat buorebut ja gávdnat govttolaš buriid čovdosiid vai sáhtá sámegiela geavahit riektevuogádagas, duohta dilis.

### **Mii dáhpháuvvá go ii bearráigeahča ahte sáhtá geavahit sámegiela**

Norgga Sámiid Riikkasearvi čujuha daidda hástalusaide mat leat veajuiduhtti ulbmiliin go ii čuovu sámelága. Eastadeaddji doaibma man dihte šaddá giddagasas čohkkát ii váikkuhuvvo nu ollu go ii sáhte geavahit sámegiela. Muhto dábálaš normatiivvalaš bealit guoskahuvvet go ránggáštanvuogádat šaddá dáčča vuogádat. Go lea sáhka rehabiliteremis, de han giddagasas galgá máhccat fas ruoktot go lea geargan čohkkámis giddagasas. Mánngas galget ruoktot fas ja ruovttus bargagoahtit fas. Sin berre movttidahttit geavahit sámegiela. Ránggáštus ii galgga váldit sin eret sámi duogážis. Jos giddagasas dovda ahte dáčča servodat lea dego “ránggášteamen” sápmelačča, de ránggáštus ii doaimma normatiivvalažžan nu go galggašii ja veajuiduhttin šaddá heajubut. Mii diehtit ahte ránggáštuvvon olbmot muhtun muddui juo bohtet dakkár servodagain gos leat váttisvuođat. Sáhttet leat sosiála váttisvuođat ja erohusat ja dat nannejuvvojit muhtun láhkái ránggáštemiin. Ferte jurddašallat ja diehtit makkár dáčča-sámi gaskavuođat leat.

### **Positiivvalaš doaimmat ja dárbbášlaš servodathuksen**

Sis-Finnmárkku diggegoddi ja SEG juridihkalaš tearbmabargu leat buorit barggut maid galggašii bargat eambbo.

Norgga Sámiid Riikkasearvi maid háliida illudit go sápmelaš lea nammaduvvon stáhtaadvokáhttan, Ellen Katrine Hætta. Dát lea mávssolaš sámi servodaga huksemis.

Norgga Sámiid Riikkasearvi lea maid fuomášan ahte sundi Finn Arne Selfors lea doallan “veajuiduhttima justisa/rehabiliterende justis” kurssaid daidda geat beroštit, Sis-Finnmárkku diggegottis. Dát lea buorre mearka.

Dál lea buorre bargu jođus. Rekrutterejuvvojit sihke juristtat ja vuosttašgelbbolaččat kvalifiserejuvvojit ja sámelágas lea fágalaš ovdáneapmi Romssa universitehtas. Ja dat lea maid dehálaš dán oktavuođas. Sis-Finnmárkku riekteveahkkekantuvra bargá maid dehálaš barggu go lea sáhka sápmelaččaid riektesihkarvuođas.

Sámi allaskuvla galggašii lágidit kurssaid sámi dulkkaide. Dakker kurssat mat addet oahppočuoggáid. Imaš lea go Sámi allaskuvllas lea ovddasvástádus ruhtadit dákkár doaimmaid ieš. Ruhta galggašii juolluduvvot dáidda bargguide ja dat galggašedje leat oassin systemáhtalaš barggus mii bargojuvvo vai mis livčče buorit sámegielat dulkkat. Guovddáš eiseválddit galggašedje ruhtadit dákkár doaimmaid dás duohko.

#### **Konkrehta kommentárat ja evttohusat:**

- Bargojovku namuha raportta 9. kapihttalas ahte Sámelága 3. kapihttala vuoigatvuođat ja duopmostuollolága §136a vuoigatvuođat eai dáidde leat doarvái oahppásat olbmuid. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas galggašii muitalit dáid vuoigatvuođaid sápmelaččaide ja daidda áhahusaide geain lea geatnegasvuohta doahhtalit paragrafaid. Diehtajuohkinbargu galggašii čađahuvvot, ja Justis- ja politiijadepartemeanta galggašii dan čađahit ovttasráđiid Sámedikkiin ja Sis-Finnmárkku diggegottiin ja eará áhahusaiguin geat máhttet diehtajuohkinbargguid.
- Jos sámeláhka § 3-4 nuppi lađas ja nr. 4 ja 5 rievdaduvvo dan láhkai ahte dikki ovdaolmmoš sáhtta mearridit doallat šiehtadallamiid sámegillii ja čállit riektagirjii sámegillii, de dat livččii buorre Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas livččii buorre. Raporttas čujuhuvvo dasa go Gielda- ja guovludepartemeanta galgá čađahit Sámelága rievddanbargguid. Norgga Sámiid Riikkasearvi oavvilda ahte livččii lunddolaš ahte Justis- ja politiijadepartemeanta dárkkista dáid áššiid ovttas GGDain.
- Sis-Finnmárkku diggegoddii dáida šaddat spesiálduopmostuollu áššiin main lea sámi sisoallu, nu goit smiehtta bargojovku. Bargojovkku mielas dát lea váttis gažaldat. Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas lea hui dehálaš gažaldat, muhto dan lea váttis albmáláhkái digáštallat jos áigu sámelága rievdadit. Norgga Sámiid Riikkasearvi gal áinnas ságastallá dán ášši birra.

#### **Norgga Sámiid Riikkasearvi lea dán gulaskuddamis sierra láhkái čujuhan dáiddá áššiide:**

- Bargojovkkuin galgá leat sámi ovddasteaddji
- KRUS álggaha oahpahusa ovttas giddagasain, ja oččoda oahpahussii sápmelaš ohcciid, lávdaluvvon Čáhcesullui dahje Romsii. Oahpahus galggašii oahpahit sámi giddagasbargiid
- Kriminálafuollu ráhkada ovttasbargosoahpamuša oahpahusásahusaiguin mat oahpahit sámi dearvvasvuođabargiid ja doaktáriid ja buohccedivššáriid, ja oččoda šiehtadusaid mat attášedje sámegielat dearvvasvuođabálvalusaid giddagasain Norggas
- Sámi sisdoallu lasihuvvo profešuvdnaoahpahusaide, ja sámegiella ja sámi kultuvra oahpahuvvo dán oahpuin
- Systemáhtalaččat oččodit eambo sámi dulkkaid, ja eiseválddit ruhtadit dulkaoahpu Sámi allaskuvllas guhkit áiggi vuollái
- Sámi dulkkaid oččodit Tolkeportalen nammasaš dulkabáikái, ja kvalifiseregoahtit maiddá lullisámi ja julevsámi dulkkaid
- Inderøy, Ofuohta, Runášši ja Davvi-Romssa diggegottit ja politiijaguovllut, soabadallanlávdegottit ja giddagasat main leat sápmelaččat ožžot dieđuid das

makkár geatnegasvuodát sis leat sámelága §3-4 olis, danne go sámegiellahálddašanguovlu viididuvvo

- Sámi juridihkalaš terminologijja bargu joatká ja viididuvvo. Lullisámi ja julevsámi doahpagat válđojuvvojit mielde
- Ovttaskas vuoigatvuohta geavahit sámegiela riektevuogádagas nannejuvvo dábálaččat nu ahte sápmelaččat ožžot dán vuoigatvuođa sorjákeahtá gos orrot ja hupmet go lulli-, julev- vai dávvisámegiela.

## HØRINGSUTTALELSE FRA NORSKE SAMERS RIKSFORBUND (NSR)

### Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess

Norske Samers Riksforbund (NSR) har med stor interesse lest rapporten "Rett til tolk – tolking og oversettelse i norsk straffeprosess".

Arbeidsgruppens mandat var blant annet oppgitt å være:

*"foreslå nødvendige tiltak for å styrke, forbedre og effektivisere dagens regelverk og praksis for bruk av tolk og oversetting av dokumenter under behandlingen av straffesaker.*

*Arbeidsgruppen skal fremsette konkrete forslag til regler og eventuelt komme med anbefalinger til videre arbeid/utredningsbehov på det enkelte område."*

### Ikke samisk representasjon

Arbeidsgruppen som i 2004 ble oppnevnt av justis- og politidepartementet har etter det Norske Samers Riksforbund kan se ikke hatt samisk representasjon, verken med samiske fagfolk eller samiske brukergrupper. Dette er sterkt å beklage, da temaet det her er snakk om, er av særskilt interesse for bruk av samisk språk i norsk straffeprosess og følgelig et emne som angår samenes rettsikkerhet og mulighet for å kunne oppleve straffeprosessen som rettferdig også for samene. Det er spesielt bemerkelsesverdig at samiske representanter ikke deltar i arbeidsgruppa når mandatet i det videre presiserer: "Arbeidsgruppen skal vurdere i hvilken utstrekning dagens regelverk og praksis for oppnevning og bruk av tolk i straffesaker, både under etterforskning og i retten, ivaretar den enkeltes rettssikkerhet. Dette gjelder også tolking for samene eller annen urbefolkning og tegnspråktolking" (vår utheving). En generell kommentar til utformingen av mandatet vil også være at problemstillingen med "annen urbefolkning" ikke synes å være spesielt presis. Så vidt vi kjenner til – er det kun samene som har urfolksstatus i Norge i dag.

Arbeidsgruppen peker selvsagt også på det faktum at samisk og norsk er likestilte språk i henhold til sameloven. Norske Samers Riksforbund vil på dette grunnlaget beklage på det sterkeste at man ikke har funnet å innlemme samisk representasjon i arbeidsgruppen. Det er i seg selv ett rettsikkerhetsspørsmål at slike brede arbeidsprosesser som dette ikke tar hensyn til at samene som folk selv skal representere egne interesser i slike sammenhenger.

### **Oppfølgingsarbeid viktig**

Når dette er sagt, merker vi oss videre at arbeidsgruppen i tråd med mandatet også har berørt spørsmålet om bruk av samisk i norsk straffeprosess. Norske Samers Riksforbund registrerer at arbeidsgruppen i sin rapport peker på flere forhold som det vil være riktig å følge opp som en umiddelbar fortsettelse av det foreliggende arbeidet. Det vises også til prosesser som er planlagt som omhandler tilgrensende tema, og Norske Samers Riksforbund ser frem til dette arbeidet som man må forvente at både Sametinget og samiske fagfolk samt organisasjoner og øvrige interessegrupper inkluderes i fremover.

### **Retten til bruk av samisk i norsk straffeprosess må styrkes**

Det har den senere tiden versert historier om at samiske innsatte ikke får sin rettmessige adgang til bruk av samisk i forbindelse med blant annet kontakt med helsepersonell og pårørende. Norske Samers Riksforbund har påpekt dette i brev til Kriminalomsorgen Nord og til Justis- og politidepartementet. Sameloven kapittel 3 og domsstoloven §136a er tydelig på at det gjelder en ubetinget utvidet rett til bruk av samisk i møte med rettsvesenet. Svarbrev fra Kriminalomsorgen og Justis- og politidepartementet viser at spørsmålet om rett til bruk av samisk som innsatt og i møte med norsk rettsapparat langt på vei er et praktisk spørsmål.

### **Behovet for fagfolk**

Mangel på fagfolk (fengselsbetjenter, samisktalende lege mv.) oppgis å være en av utfordringene som fører til at samiske innsattes rettigheter ikke ivaretas på god nok måte. Dette er etter Norske Samers Riksforbunds mening en svært alvorlig problemstilling. Ansvar for bruk av samisk i møtet med norsk rettsapparat er et ansvar som myndighetene og ansvarlige instanser må ta innover seg. Mangel på fagfolk er et problem som man kan løse med målrettet kompetanseheving og konkret satsning på feltet. Justis- og politidepartementet skriver i brev av 28.11.2007 at man beklager de tilfeller hvor bruk av samisk som rettighet ikke innrømmes.

Rekrutteringsutfordringene nevnes igjen. Det er etter Norske Samers Riksforbund interessant at KRUS (Kriminalomsorgens utdanningssenter) skal gjennomføre desentralisert utdanning ved fengslene Åna og Ravneberget i 2008. Vi vil likevel presisere at rekrutteringsutfordringen hva angår samisksspråklig kompetanse ikke nødvendigvis vil avhjelpes med disse to desentraliserte oppleggene. Norske Samers Riksforbund vil peke på at et desentralisert utdanningsopplegg spesielt rettet mot samiske studenter lokalisert til enten fengselet i Tromsø eller Vadsø vil kunne være en strategi som bedre kan ivareta behovet for fengselsbetjenter med nødvendig kompetanse for å sikre retten til bruk av samisk. Dette oppgir også departementet i sitt brev som "et mulig prioritert opplegg" en gang i fremtiden.

Mangel på tilgang til samisktalende helsepersonell er også en definert utfordring i denne sammenhengen. Her bør samarbeid med de utdanningsinstitusjoner som utdanner samisk helsepersonell styrkes blant annet. Det samiske innholdet og tilbudet om samisk språk og kulturkompetanse i tilknytning til profesjonsutdanningene må også styrkes om man skal greie å rekruttere samisksspråklig fagpersonell til blant annet dette formålet.

Tilgang til og rekruttering til kvalifiserte tolker er også en utfordring. Norske Samers Riksforbund har i brev til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet i 2006 satt fokus på behovet for utvikling av tospråklighetstest for samiske tolker. I henvendelsen ble det anmodet om at det blir utviklet tospråklighetstest for samiske tolker, såkalt ToSPoT. Norske Samers Riksforbund mener at formalisering av tolkekompetanse på lang sikt vil være et gode for samisk språk og kvalitetssikre tolketjenester til den samiske befolkning. Sentrale myndighetene har de siste årene arbeidet med kvalitetssikring av tolketjenester når det gjelder alle språk som tolkes i Norge i dag, men man har ikke vektlagt dette i sterk nok grad hva angår samisk språk. Henvendelsen fra Norske Samers Riksforbund var derfor begrunnet av at vi mener samisk språk måtte tas med i dette arbeidet. Vi er derfor glad for at det i det nasjonale tolkeregisteret nå er oppført tre samiske registrerte tolker (alle tre nordsamisk). Kravet om bestått ToSPoT er minstekravet for registrering i Nasjonalt tolkeregister, Tolkeportalen og man kan også registrere seg om man har tolkeutdanning. Dette viser likevel at en større satsning på tolkeutdanning rettet mot samiske tolker må gjennomføres om sameloven skal fungere i praksis.

Norske Samers Riksforbund vil også peke på habilitet som en spesiell utfordring i forhold til bruk av ulike grupper fagfolk, fordi samiske slektskapsoppfatninger ofte angår en større krets av mennesker. Dette kan i seg selv føre til at habilitetskrav til blant annet samiske tolker må være et moment som man bruker tid på å vurdere i videre arbeid.

Rekruttering av samiske politibetjenter, samiske jurister og samiske dommere er også et punkt som er viktig for å ivareta samisk rettsikkerhet. Dette vil i seg selv kunne føre til at behovet for bruk av tolk i møtet med rettsvesenet vil reduseres kraftig.

### **Individuell rett til utvidet bruk av samisk i møte med norsk rettsapparat**

Den utvidede retten til bruk av samisk i rettsapparatet gjelder dessverre slik reglene er utformet i dag spesielt for det samiske språkforvaltningsområdet. Arbeidsgruppen som har jobbet med disse problemstillingene har registrert dette. Gruppen har også registrert at det er flere samiske språk, og må derfor også ha reflektert over at den samiske befolkningen bor spredt og at innrømmelse av den utvidede retten til bruk av samisk i møte med norsk straffeprosess derfor i praksis er en utvidet rett til bruk av nordsamisk. Denne problemstillingen er etter Norske Samers Riksforbund meget sentral i et arbeid for videre endring og utvikling av regelverk og kanskje spesielt i forhold til den reelle praksis for bruk av samisk i denne sammenhengen. Vi vil derfor stille spørsmål ved hvordan man som innsatt kan bruke lulesamisk, sørsamisk og også østsamisk i norsk rettsapparat. Det riktige – om man legger rettssikkerhetsprinsipper til grunn – ville være om den enkelte same – uansett hvor i landet man møter norsk straffeprosess – får styrket sine individuelle utvidede rettigheter til bruk av sitt eget språk i slike sammenhenger. Dette burde justis- og politidepartementet sammen med Sametinget og andre vurdere mulighetene for ved revidering av regelverket. Det har etter Norske Samers Riksforbund meget stor betydning både for den enkelte same, men også for det samiske samfunnet og ikke

minst betydningen av det norske rettsapparat og påtalemyndigheter som et rettfærdig og tilpasset rettssystem for samene. Videre er det også et faktum at det samiske språkforvaltningsområdet stadig utvides, sist med kommunene Tysfjord og Snåsa. Det innebærer at utfordringene med bruk av samisk i disse sammenhengene ikke kun er en utfordring som Indre-Finnmark tingrett, de nordlige rettsinstanser, politi og forliksråd samt de nordligste fengslene har for fremtiden. Arbeidsgruppen skriver i en note (som allerede er utdatert med de siste innlemmelsene i det samiske språkforvaltningsområdet) at tingrettene Inderøy, Ofoten, Trondenes og Nord-Troms også vil berøres for fremtiden. Det vil også være snakk om at kriminalomsorgen dermed må arbeide bredere enn fengslene i Vadsø og Tromsø for fremtiden med tanke på bruk av samisk i møtet med rettsvesenet. Utfordringene man har erfart i det nordsamiske området viser oss imidlertid at man må jobbe bedre og mer intensivt med å finne forsvarlige og gode løsninger på gjennomføringen av retten til bruk av samisk i rettsvesenet i praksis.

### **Konsekvenser ved utilstrekkelig sikring av retten til bruk av samisk språk**

Norske Samers Riksforbund vil særlig peke på utfordringer hva angår de rehabiliterende målsetningene ved manglende praktisk etterlevelse av sameloven. De preventive hensyn bak bruk av fengsling blant annet vil kanskje ikke påvirkes så mye av de svakheter systemene rommer hva angår bruk av samisk språk. Men også generelle normative hensyn vil kunne berøres når straffesystemet blir et system for utelukkende norsk rettferdighetsutøvelse. Når det angår rehabiliterende hensyn, skal straffedømte også vende tilbake til samfunnet etter soning. Det betyr for mange at de skal tilbake til sitt eget lokalsamfunn og bidra der. Straffedømte bør derfor oppmuntres i sin bruk av eget språk. Innsatte skal også oppleve at straffen ikke kan årsaksforklares utelukkende ut fra vedkommendes samiske bakgrunn. Om møtet med fengselet og norsk straffeprosess for den enkelte blir et overført bilde av en norsk øvrighet som "straffer" den samiske minoritet, vil dette motvirke både de normerende hensyn bak bruk av straff og ikke minst de rehabiliterende hensynene. Vi vet også at straffedømte i noen utstrekning har sin bakgrunn fra samfunnslag som har utfordringer fra før av. Det kan dreie seg om sosial bakgrunn, økonomiske rammevilkår, rus eller andre forhold. Slik sett kan man si at sosiale ulikheter kan bekreftes i samfunnets bruk av straff og straffetiltak. Denne utfordringen i lys av det norsk-samiske maktforholdet er det viktig å være spesielt oppmerksom på.

### **Positive tiltak og nødvendig samfunnsutvikling**

Utviklingen med Indre-Finnmark Tingrett og SEGs arbeid med utvikling av samisk juridisk terminologi er svært viktige tiltak som vi må se flere av.

Norske Samers Riksforbund vil også benytte denne sjansen til å uttrykke stor glede over at det er oppnevnt en samisk statsadvokat i Ellen Katrine Hætta, da dette også har stor betydning for videre nødvendig samfunnsutvikling.

Norske Samers Riksforbund har også registrert at sorenskriver Finn Arne Selfors har hatt kurs i "rehabiliterende justis" for interesserte ved Indre-Finnmark Tingrett, noe som lover godt for fremtiden.

Arbeidet som foregår i forhold til både rekruttering av jurister, kvalifisering av førstekompetente samt generell fagutvikling innenfor feltet samerett ved juridisk fakultet ved Universitetet i Tromsø er også spesielt viktig i denne sammenhengen. Arbeidet ved rettshjelpskontoret i Indre-Finnmark er også et særskilt viktig arbeid når det gjelder generell rettsikkerhet for samene.

Satsingen på formelle studiepoengsgivende kurs for tolker i regi av Samisk høgskole er også særskilt viktig i denne sammenhengen. Det er derfor et tankekors at Samisk høgskole sitter med ansvar for å finansiere slike tiltak opp nedenfra. Det bør bevilges midler til disse formålene som et ledd i et systematisk arbeid for å sikre tilgang til kvalifiserte samiske tolker, noe sentrale myndigheter kan bidra til gjennom å sikre finansiering av slike tiltak fremover.

### **Konkrete kommentarer og forslag:**

- Arbeidsgruppen nevner i rapportens kapittel 9 at rettighetene man har etter samelovens kapittel 3 og domsstolovens §136a muligens ikke er godt nok kjent. Det vil etter Norske Samers Riksforbund derfor være viktig at disse rettighetene bekjentgjøres ovenfor samene og de instanser som har ansvar i henhold til dette. Et informasjonsarbeid bør gjennomføres i denne sammenhengen, og det er naturlig at Justis- og politidepartementet i samarbeid med Sametinget og Indre-Finnmark tingrett samt andre instanser gjennomfører en slik informasjonskampanje.
- Eventuelle endringer av samelovens § 3-4 første ledd nr. 4 og 5 til å åpne for at rettens formann kan beslutte forhandlinger på samisk og at rettsboken skal føres på samisk vil etter Norske Samers Riksforbund være riktig. Det vises i rapporten til at KRD skal gjennomføre et arbeid med tanke på endring av sameloven. Norske Samers Riksforbund mener at det ville ha vært naturlig for Justis- og politidepartementet å sikre at dette forholdet vurderes i et slikt arbeid i samarbeid med KRD.
- Spørsmålet om å gjøre Indre-Finnmark tingrett til en spesialdomstol for saker med samisk tilsnitt reises av arbeidsgruppen, som konkluderer med at dette er et komplekst spørsmål. Dette er etter Norske Samers Riksforbunds mening et meget viktig spørsmål, og det er derfor noe vanskelig å se for seg at dette komplekse spørsmålet kan drøftes overbevisende en sammenheng hvor målet med arbeidet er eventuelle endringer i sameloven kapittel 3. Norske Samers Riksforbund er imidlertid svært åpen for at problemstillingen reises, og ser frem til at dette spørsmålet må tas opp på bredt grunnlag og en hensiktsmessig måte.

### **Norske Samers Riksforbund har i høringsuttalelsen spesielt fokusert på følgende tiltak i denne sammenhengen:**

- Slike arbeidsgrupper som dette sikres samisk representasjon for fremtiden
- Det iverksettes utdanningstilbud i regi av KRUS i samarbeid med aktuelle fengsler spesielt rettet mot samiske studenter desentralisert til Vadsø eller Tromsø og tilbudet bør innrette seg på å utdanne samiske fengselsbetjenter
- Kriminalomsorgen inngår partnerskapsavtaler med utdanningsinstitusjoner som utdanner samisk helsepersonell som leger og sykepleiere med mål om avtaler for å sikre samiskspråklige helsetjenester for innsatte i norske fengsler

- Det samiske innholdet i profesjonsutdanninger styrkes, og det gis tilbud om samisk språk og kultur i forbindelse med utdanningsløpene
- Det arbeides systematisk for å rekruttere samiske tolker ved at myndighetene tar ansvar for å finansiere tolkeutdanningstilbud ved Samisk Høgskole over lengre tid
- Det sikres at det rekrutteres samiske tolker til tolkeportalen, og det sikres at man også får kvalifiserte lulesamiske og sørsamiske tolker samt østsamiske tolker i registeret
- Tingrettene Inderøy, Ofoten, Trondenes og Nord-Troms samt berørte politidistrikt, forliksråd og fengsler forberedes på ansvaret som følger av sameloven §3-4 som konsekvens av utvidelsen av det samiske språkforvaltningsområdet
- Arbeidet med samisk juridisk terminologi styrkes og utvides til også å gjelde lulesamisk og sørsamisk
- Den individuelle retten til utvidet bruk av samisk i møtet med rettsvesenet styrkes på generelt grunnlag slik at samer kan få innrømmet retten til å bruke samisk uavhengig av bosted og soningssted samt samisk språkvariant

Med vennlig hilsen/Dearvuodat

Silje Karine Muotka  
NSRs leder/NSR jođiheadđji

Kopi/Mánngus:

- NSRs sametingsgruppe/NSR sámediggejoavku v/ Aili Keskitalo
- Sametinget/Sámediggi
- Statssekretær for samiske saker/Sámi áššiid stáhtačálli Raimo Valle
- Kriminalomsorgen Nord/Davvi Kriminálafuolla
- Samisk Høgskole/Sámi allaskuvla
- Indre-Finnmark tingrett/Sis-Finnmárkku diggegoddii
- Statsadvokat/Stáhtaadvokáhtta Ellen Katrine Hætta
- SEG